

KERTINĖ
PARAŠTĖSvarbūs pasikeitimai
Lenkijos Bažnyčioje

Lenkijos Katalikų Bažnyčioje vyksta svarbūs pasikeitimai. Apie juos New York'e išeinančio mėnraščio *Commentary* vasario numeryje rašo Rytų Europos žinovas, Etikos ir Visuomeninės politikos centro pirmininkas George Weigel.

Savo straipsnyje, pavadintame „Didysis Lenkijos eksperimentas“, Weigel tvirtina, kad buvusio kardinolo „Višinskio Bažnyčia“ dabar virsta popiežiaus „Jono Pauliaus II Bažnyčia“. Ankstesnioji Bažnyčia buvusi drausminga, labai patriotiška ir nelinkusi į intelektualinius samprotavimus. Ji uoliai puoselėjusi populiarią pamaldumą ir priešinosi vidiniams pasikeitimams, kuriuos galėtų išnaudoti komunistinis režimas. Daugumos lenkų manymu, tokios Bažnyčios reikėjo sunkiais okupacijos laikais.

Bet koksai turėtų būti Bažnyčios vaidmuo šiandien? Weigel nemano, kad ji galėtų išlaikyti savo 50 metų turėtą „institucinės dorybės monopolį“ ar sugrįžti į Pilsudskio laikų privilegijuotą padėtį. Daugelis lenkų Bažnyčios vadovų sutinka, kad komunizmui žlugus buvo padaryta daug klaidų, kurios atstūmė nemažai lenkų katalikų. Jie norėjo Bažnyčia, kuri remtųsi demokratišku įtikinimu ir dialogu, o ne vien tik tai įsakinti ir reikalauti.

Anot straipsnio autoriaus, „istorinį posūkį“ pagreitino popiežius Jonas Paulius II. Praėjusių metų sausio mėnesi Romoje susirinkusiems lenkų vyskupams jis tiesiai pareiškė, kad Bažnyčia negali veltis į politiką. Popiežiaus žodžiais, „Bažnyčia nėra politinė partija, ji nėra tapati jokiai politinei partijai. Ji atvira visiems geros valios žmonėms, ir jokia politinė partija neturi teisės jai atstovauti“.

Lenkijos Bažnyčia, pasak popiežiaus, turės remtis moderniaja katalikybės visuomenine doktrina (Antrojo Vatikano susirinkimo nuosprendžiais), o ne suromantinta Lenkijos praeities nostalgija. Tą tradicinę Bažnyčios sampratą autorius sieja su Višinskio įpėdinio, kardinolo Glomp, asmeniu.

Netrukus po šių popiežiaus pareiškimų jo linijai atstovaujantis jaunas vyskupas Tadeusz Pieronek laimėjo rinkimus į Lenkijos vyskupų generalinio sekretoriaus

postą, nugalėdamas du kardinolo Glomp'o remiamus kandidatus. Birželio mėnesį paskelbtame pastoraciniame laiške lenkų vyskupas paskatino piliečius „protingai įvykdyti savo pilietinę pareigą“ ateinančiuose rinkimuose, bet pabrėžė, kad Bažnyčia nesutaps savęs su jokia partija ar kandidatu. Šį pavasarį bus renkamas naujas Lenkijos vyskupų pirmininkas – vyraujantis kandidatas yra Gniezno arkivyskupas Henryk Muszynski, pasižymėjęs pastangomis įveikti antisemitizmo problemą Lenkijoje. Krokuvėje įsteigtas Politinės minties centras, kuris vystys dialogą tarp angli-amerikiečių politinių, ūkinių idėjų ir Jono Pauliaus II visuomeninės mąstysenos.

Ar „liberali demokratiška valstybė ir laisvas ūkis gali būti pastatyti ant pilnutinės katalikškos kultūros pamatų?“ – klausia autorius. Nors to niekad nėra atsitike, jis mano, kad Lenkijai tai gali pavykti. Porą šimtmečių Katalikų Bažnyčia nebuvo palanki perėjimui į demokratiją ir laisvą rinką, neretai reaguojanti į konstitucinę valstybę, religijos laisvę ir kapitalizmą. Bet Antrojo Vatikano susirinkimo metu įvyko istorinis lūžis – Romos Katalikų Bažnyčia atsisakė savo iprastinio palankumo „altoriaus-ir-sosto sandėriams“. O popiežius Jonas Paulius II savo 1991 metų enciklikoje *Centesimus annus* pasisakė už „laisvą ūkį“ kaip Dievo pavidalą sukurtų žmonių kūrybos išraišką.

Weigel pripažįsta, kad Lenkijos pasisekimas šiame šimtmetyje nėra garantuotas. Amerikos abejingumas, Vakarų Europos prekybiniai barjerai, samyšis Rusijoje ir komunizmo paliktos žaidžios dar gali sužlugdyti lenkų demokratų, verslininkų ir reformų remiančių Bažnyčios vadovų viltis. Tačiau straipsnio autorius tebėra optimistas. Ir Lenkija, ir lenkiškoji katalikybė labai pasikeitė nuo 1989 metų. Iš tų pasikeitimų gali iškilti savitas laisvos visuomenės modelis, kurioje „pulsuojantys religiniai įsitikinimai paruošia pamatus, nuo kurių galima siekti laisvės, teisingumo ir pasiturinčio gyvenimo visiems žmonėms“, užbaigia savo straipsnį apie Lenkiją George Weigel.

kž

„Altorių šešėlio“ šešėliuose

Šviesa ir jos atšvaitai
Vincio Mykolaičio-Putino romane

JOLITA KAVALIŪNAITĖ

Vincio Mykolaičio-Putino trijų tomų biografinio pobūdžio ir apologetinės (teisinančios) krypties romanas, išleistas šio amžiaus trečiojo dešimtmečio pradžioje, vaizduoja kunigo ir poeto gyvenimo kelią, kurio vingiavimo erdvė taikliai apibrėžta paties romano pavadinimu *Altorių šešėly*. Nuvežto su tėvų palaiminimu ir viltimi į kunigų seminariją septyniolikmečio jaunuolio Liudo Vasario drama užsimezga, vyksta ir galų gale išsprendžia altorių šešėly, t.y. kunigystės problematikos perspektyvoje: „[Pašaukimas] ir sudaro jo knygų idėjinį pagrindą“, (6) rašo apie šią savo trilogiją Nicoje 1931 metais pats Mykolaitis-Putinas įvardiniam „Altoriaus žodyje“.

„Introibo ad altare Dei“ (Aš prisitarsiu prie Dievo altoriaus) poantraštiniai žodžiai, kuriuos kunigas, eidamas aukoti mišių ištaria žengdamas prie altoriaus, pažymi pirmąjį romano dalį, pavadintą „Bandymo dienos“. Galime tęsti šiuos mišių liturgijos žodžius, ir iš tikrųjų juos tęsia, bet paneigdamas ir su karcia ironija, romano eigoje kitas veikėjas, šalinamas iš seminarijos: „Introibo ad altare Dei, kuris nei kiek ne laetificat iuventutem meam“ (džiugina mano jaunystę) (p. 37).

Nei kiek nedžiugina žengimas prie altoriaus, t.y. artėjantys kunigystės įžadaai, nei Liudo Vasario jaunystės. Sielojasi jis pašaukimo klausimu, nesuderina kunigystės ir poetinių polėkių dvasios. Tad šio romano pavadinime glūdi ir kita jo prasmė. Jis simboliškai pažymi ne tik vietą, kurioje vyksta veiksmas, bet ir tamsią nuotaiką, kurią ši aplinkybė sukelia: altorių šešėly pradeda Liudas Vasaris tarnauti Dievui ir altorių šešėly grimzta jo poetinis kūrybinis talentas. Tai įsiaišgina jautia, priimdamas keturis žemesnius šventimus ir išsi-skusdamas tonsūrą: „klerikas Vasaris žengė vieną žingsnį artyn prie Dievo altoriaus ir vieną žingsnį tolyn nuo poeto kelio“ (p. 129). Paradoksiškas ir tragiškas gyvenimo uždavinys kelias: „Dievas jam dovanuoja poeto sielą. Jis ejo Dievui tarnauti ir dėl to turėjo žudyti savy Dievo dovaną“ (p. 129). Tad altorių šešėly užsimezga, pasiskolinant paties altoriaus daugiau negu vieną kartą pavartotą apibūdinantį dalyvį, jo „nevykusio“ (p. 11, p. 122) gyvenimo drama.

Antitetinių (priešingų) įvaizdžių šešėlių ir saulės arba tamsos

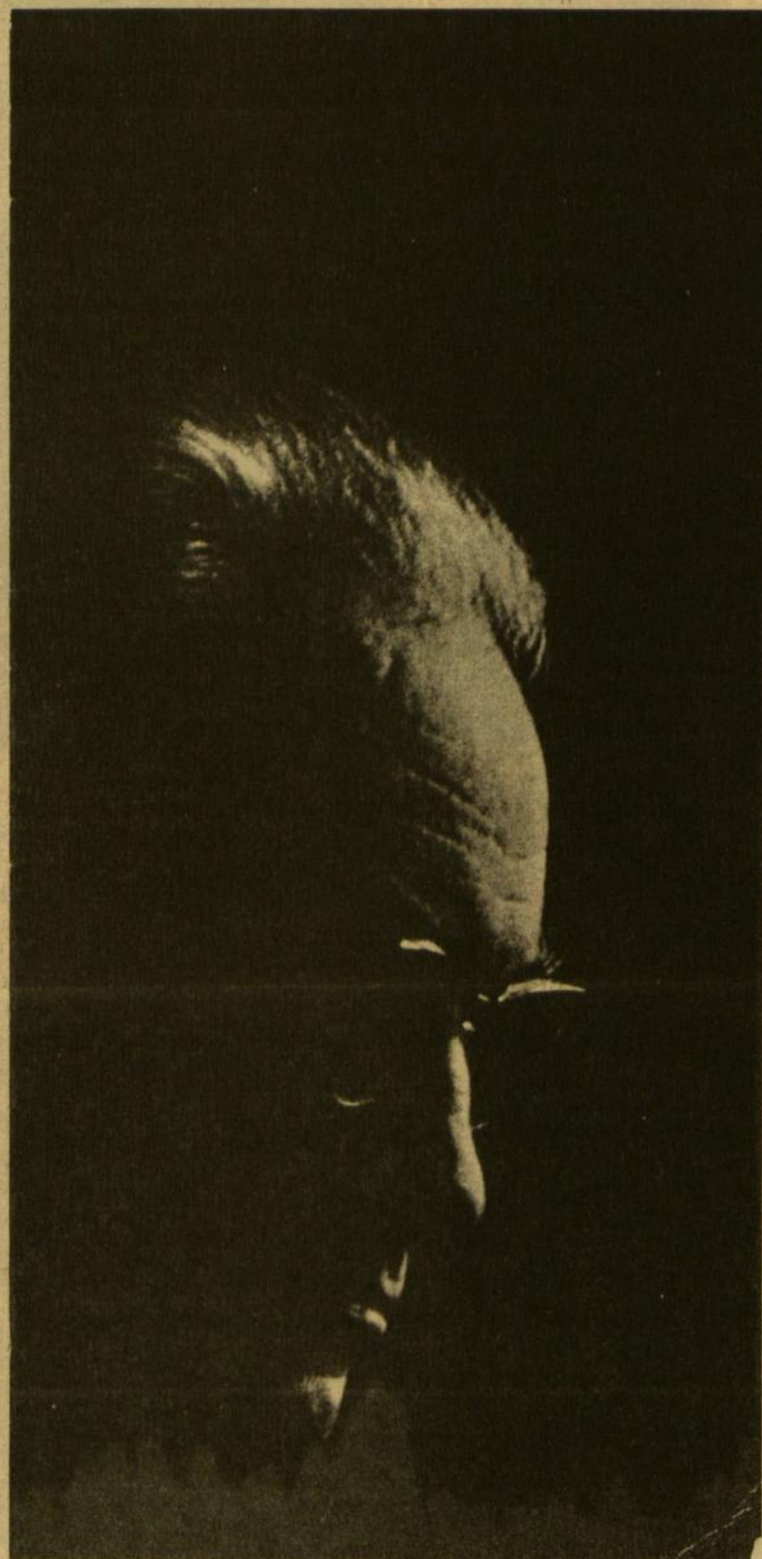
ir šviesos motyvas, jau glūdijs veikalo pavadinime, susijungia su psichologinių polių momentais liūdesiu ir džiaugsmu ir persunkia visą romaną, pabrėždamas visus svarbesnius Liudo Vasario seminarijos kelio žingsnius ir intensyvesnius jo dvasios išgyvenimus.

Ši tamsi klieriko Liudo Vasario nuotaika ir vėl primena James Joyce romano *Jauno menininko portretas* (Portrait of the Artist as a Young Man) jaunuolį Stephen Dedalus. Bet Joyce'o herojų apėmusi tamsa užaina, prieš jam įstojant į kunigų seminariją, ir išsisklaido dangaus skliauto šviesoje. Tokią pat šviesą pajus ir Vasaris, bet tik jau palikdamas kunigystės luomą: „paskutinių metų išgyvenimai ir rūpesčiai [...] tirpsta toly, jie jau blanksta ir žūva naujai užplūstančio išsivadavimo šviesoje“ (p. 631).

Pro langą srovenanti „šėma, ūkanota priešsaulėtekio šviesa“ (p. 7) sutinka jauną seminaristą, pažadintą „devynių kietų, plieninių skambalo smūgių“ ir lydi iš nevaržomų sapnų laisvės miego karalijos ir seminarijos bekompromisinių disciplinos pasaulį. Tai sutanos apsilvilkimo diena, kada Liudo Vasario, pirmamečio klieriko, pasaulietiškas trumpas, dar vaikiškas drabužis bus pakeistas ilgu kunigišką luomą simbolizuojančiu nemoto rūbu. Ir šio rūbo atspalvis mes šešėly ant viso jo jausminio ir kūrybinio gyvenimo.

Tai jis ypatingai skaudžiai pajunta, nuvykęs per vasaros atostogas su dviem seminaristais savo draugais į Vilnių aplankyti savo gimtojo krašto istorinių vietų ir pasisemti naujų įspūdžių poetiniam įkvėpimui. Aplanko jis Trakų pilies griuvėsius, Gedimino pilį; vaikščioja jis Vilniaus gatvėmis, stebėdamas namus ir žmones, bet tų „puošnių moterų ir vyrų, turtuolių ir driskių elgetų“ (p. 133) iš tikrųjų jis nepažįsta. Tarp jų atsistoja neperžengiamas barjeras: „Nuo visa to skyrė jį sutana ir skyrė griežčiau negu kavinių langų stiklai, negu teatro sienos, negu sodų užtvara“ (p. 133). Sutanos spalva neleidžia jam užmegzti tiesioginio žmoniško kontakto su jusline, jausmine ir dvasine realybe: „Jis jau pamatė Dievui tarnauti ir dėl to turėjo žudyti savy Dievo dovaną“ (p. 129). Tad altorių šešėly užsimezga, pasiskolinant paties altoriaus daugiau negu vieną kartą pavartotą apibūdinantį dalyvį, jo „nevykusio“ (p. 11, p. 122) gyvenimo drama.

„Sutanos atspalvis“, kuris aptemdo jo akis, širdį ir visą sielą, susiaurina ir nuskurdina jo poetinio įkvėpimo sferą. Neranda jis tinkamo savo dvasiai atsiliepiantio poezijos motyvo: „Kur buvo motyvas, vyriausias jo kūrybos motyvas, kurio jis ilgėjosi, ieškojo visą gyvenimą?“ Kaip ir per tą seminarijos langą anksti keliama seminaristai mato tik ūkanotą šėmą, taip ir sutanos apsilvilkimo dieną gyvenimo spalvingumas išblyksta: per jo sutaną tik ūkanotas pasaulis prieidavo prie jo: „Galimas daiktas, kad to motyvo neleidė prie jo anas sutanos atspalvis, taip, kaip tūli stiklai neleidžia prie mūsų akies kai kurių spalvų ir spindulių“

Vincas Mykolaitis-Putinas (1893-1967)

p. 135).

Iš tikrųjų nėra jam lengva leisti savo jausmais į gamtą. Grįžęs į pasaulį, jis sąmoningai stengiasi ištrūkti iš varžančios seminarijos dvasios. Ieško jis poetiškų polėkių, lankydamas vaizduotę žadinančias vietas: „Ant šito tėviškės kalnelio, bežiūrėdamas į tuos tolimus miškus ir saulėleidžius, Vasaris neučiuomis pratinosi matyti gamtą pro savo jausmą ir nuotaiką [...]“ (p. 96). Tiesioginis kontaktas su gamta dabar jau negali būti pasiekiamas tik per jo pastangas, nes „jis jautė ją baimingą, disciplinuojamą ir marinaama seminaristo širdimi“ (p. 96).

Šiuose cituotuose romano žodžiuose pastebima, kad šviesos tamsos motyve glūdi ir su juo susietas susijungimo – išskyrimo motyvas. Liudas Vasaris pasi-junta išskiriamas iš sekulinio gyvenimo erdvės. Atskirtas sutanos nuo pasaulio, jis jaučiasi ir seminarijoje izoliuotas. Pirmu metu klierikams paskirtas formarius prikiša Liudui Vasario šio „per didelį užsidarymą, pasislėpimą“ (p. 15). „Ir jis pirmą kartą pajuto, kad jau yra kažkoks skydas tarp jo ir visos seminarijos atmosferos ir kad tas gyvenimas jau niekad nesutaps su intymiu jo širdies ir proto gyvenimu“ (p. 26).

Prie šviesos-tamsos motyvo jungiasi ne tik artėjimo – išskyrimo,

bet ir šilumos – šaltumo motyvas.

Tokia nuotaika jis išgyvena ir savo dvasios būklė – santykius su Dievu: „Jis Dievą suprato kaip begalinį dvasinės šviesos, šilumos, meilės ir visokio gėrio šalutinį. Kas prie jo artinasi, savaime turi jausti tą šilumą ir šviesą“ (p. 139). Tačiau Vasaris nejaučia jokios dvasinės egzaltacijos, jokio pasilgimo, nei jokio liūdesio ar džiaugsmo, kuris jame parodytu Dievo meilę: „Tas dvasinis šaltumas ypač neramindavo Vasarį priėmus Komuniją“ (p. 21). Per religines šventes nejaučia jis pakilios nuotaikos. Net ir per Velykas, švenčiant patį didįjį krikščionybės stebuklą, jis nesi-džiaugia: „Kur ta linksmybė? Aš bent jos nepatyrčiau“, rašo savo dienynė Vasaris. „Tarpais buvo idomu ir įvairu, dėl to, kad ne kasdieniška. Bet kad širdy būtų džiaugsmo? Ne. Atvirkščiai, gal kartumo. Šventės niekad manęs ypatingai nepradžiugindavo [...]“ (p. 115).

Vienintelė jam prošvaistė niūrioje ir nuo pasaulio atskirtoje seminarijoje ateina iš laisvo pasaulio, kuris yra už aukštus šešėlius metančių sienų. Tai pasakiška svajonių moteris, kurios išvaizda ir laikysena sužadi-na jame idealizmą ir jo poetinės sielos ilgesį. Jos vizija ji išlaisvina iš to aukštomis sienomis aptvertą ir jo sielą ribojančio seminarijos sodo. Jis ją savo vaizduotėje

sukūrė, vaikščiodamas vienas tuščiais seminarijos sodo takais. O vieną žiemos vakarą jis mintimis ištrūksta iš seminarijos sodo ir eina į atvirą šviesią erdvę: „Pamažu ji pagavo svajingą nuotaiką. Rodėsi jam, kad jis nesuka aplinkui aukšta siena aptvertą seminarijos sodą, bet eina ir eina vis pirmyn į tą balzganą melsvumą, nežinomą, nesibaigiamu keliu.“

Šis, nors tik mintimis, išsilavinimo momentas jam šviesus: „Nušvitusiu veidu ir klaidžiojančiu lūpose šypsniu jis ne tik svajojo, bet ir gyveno vieną savo skurdžios jaunystės pasaką.“ Pamatą jis artėjančią viziją, kuri tampa jo mūza: „[...] Ir rodėsi jam, kad iš ano krašto priešais jį ateina toji Nepažįstamoji, Neregėtoji, kurios prisiartinimą jis štai taip gyvai jaučia“ (p. 66). Ir ji, ta pasakiška moteris, išikūnija moteryje, kurią jis pamato stovinčią katedroje prie pilioriaus mišparų metu. Balzgano mėlynumo fonas tampa baltu šaliu, kuris simboliškai jas sulieja.

Jis ją apibūdina bendrais, lyg tolimos vizijos bruožais, kurių pagrindą sudaro tamsos/shviesos motyvas: „Jis sugavo tik bendrą jos vaizdą, o galbūt tik jos įspūdį. Ji buvo dar jauna, bet jau pilno subrendimo amžiuje. Ji buvo aukšta ir liekana, apsisitaisi tam-siu rūbu, o galvą ir veidą apsigaubusi baltu šaliu. Jos tamsūs plaukai ties kakta ir smilkiniiais kontrastu pabrėžė ir to šalio baltumą, ir pailgo jos veido švelnų ir šviesų rausvumą“ (p. 68).

Savo laikysena ji išsiskiria iš ją supančio realaus pasaulio: „[...] jos veidas yra ramus, bet liūdnas, [...] kad jos tamsios akys žiūri tolyn kažkokių išvidinių žvilgsniu, ir [...] ji visai nemato ir nejaučia nieko, kas aplink ją dedas“ (p. 68).

Ši vizija įsikūnija moteryje, kurią jis dažnai mato ir stebi per mišias. Tačiau niekad nesistengia su ja susipažinti, nei iš arčiau ją pamatyti. (Vieną kartą, praeidamas pro ją, nuleidžia jis akis.) Joje jis sukaupia „pabudusio jaunuolio poetiškos idealinės meilės ilgesį“ (p. 66).

Šis jos idealistišką aspektą pabrėžia ant jos vieną kartą krentanti saulės šviesa, kuri ją apgaubia nerealybės aureole. Ant jos krenta šviesa ne per skurdų filtrą, bet praturtinančios saulės šviesos prizme. Ir šis jos apoteoziskas apšvietimas paverčia ją poetinės dvasios simboliu. Iš tikrųjų šioje šviesoje ji tampa nereali: „...saulė, įspindusi pro katedros vitražą, apipylė ją įvairiaspalvių spindulių srovėmis, ir Vasariui ji atrodė kaip kokia vizija, visai nustojęsi žemiškos moteries realumo“ (p. 129).

Jos vizija ilgainiui tampa ir jo veikimui iššūkis: „Kiekvieną kartą, kai ją pamatau, aš jaučiuosi lyg paaugėjęs, aš noriu būti reikšmingesnis, kuo nors pasižymėti, ką nors nuveikti“ (p. 114). Šie iš už seminarijos atėję įspūdžiai, gilūs liūdesys neaprepiamos gamtos akivaizdoje ir iš tolo pamatytos moters sukeltuose vaizduose „parodo, kad Liudas Vasaris jau stovėjo poeto kūrybos kely“ (p. 172). „Vasario pirmoji meilės daina buvo bendriausios prasmės elegija, iš kurios tryško jaunuoliška nerimastis, laisvės pasilgimas, nepasitenkinimas gyvenimu ir susižavėjimas kažkoku nepasiekiamu idealu“ (p. 73).

Kuo labiau jis jaučia disonansą tarp savo vidinės būsenos ir seminarijos sodo. Jis ją savo vaizduotėje

Šiame numeryje:

Keičiasi Lenkijos Bažnyčia • Putino romano šviesa ir šešėliai • Smuikininkas Raimundas Katilius Čikagoje • Dailininkas Alfonsas Dargis • Sigito Gedos „Himnas laukų krosnelei“ • Henrietos Vepštienės ir Vytauto O. Virkau ekslibriai • Alice Stephens ir Li-ra dainininkių koncertas Čikagoje

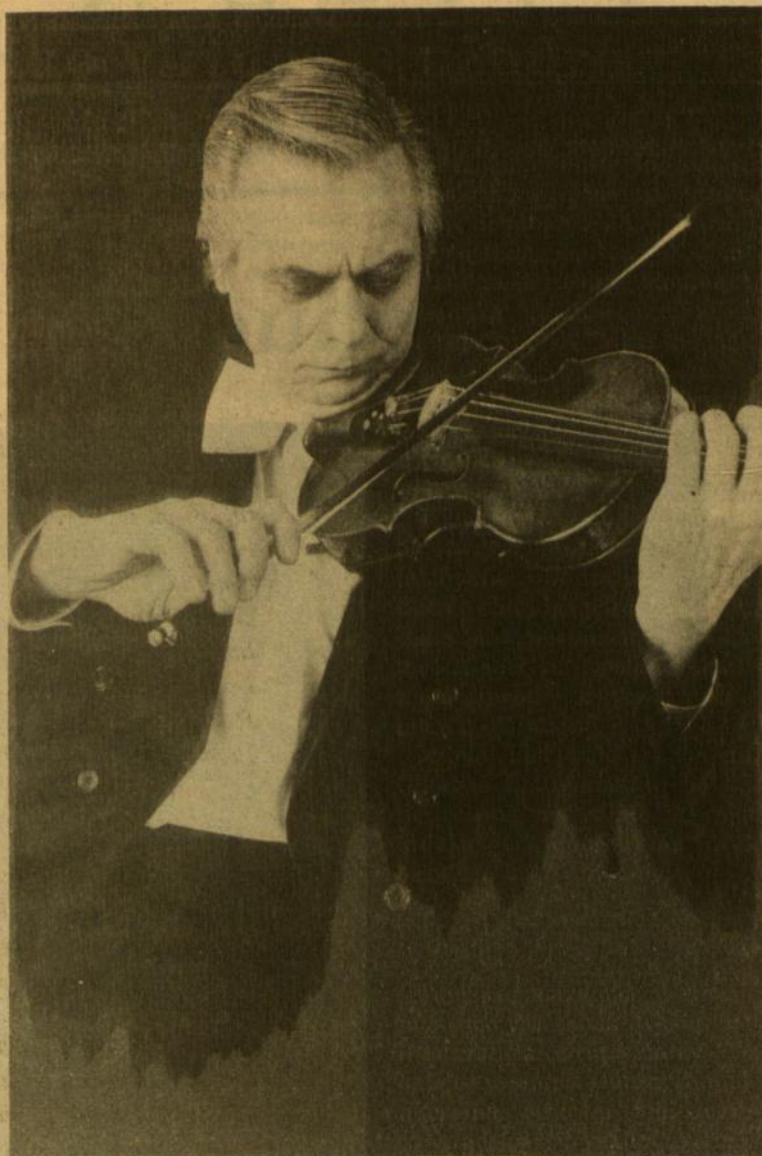
Lietuvių smuiko virtuožas užbūrė

ANICETAS ARMINAS

Kai lietuvių evangelikų liuteronų Tėviškės parapijos Čikagoje salėje Raimundas Katilius sugriežė V. Barkausko „Partita“ (be fortepijono pritarimo), nugirdau pašnibždomis ištartą frazę, girdi, groja kaip tikras Paganini. Nei pasakytų žodžių autorius, nei mes negirdėjom, kaip groja didysis italas. Apie jį skaitome, žiūri-me legendomis apipintus kino filmus, klausomės vos ne nuotykių kupinų pasakojimų. Nieko nuostabaus. Praeitį, beveik kaip taisyklė, idealizuojama. Neretai vieno ar kito reikšinio ispūdis sutirštintas. Jei filme legendarinį pianistą Franz Liszt gali įgarsinti (igroti jo kūrinys) ir net suvaidinti rolę garsenybė S. Richter, o Paganini irgi dabartiniai smuikininkai (filmą apie jį, at-rodo, įgarsino maskvietis Koganas), tai darytina išvada, kad mūsų laikais nėra nesugebančių pakartoti legendarinių asmenybų grojimo.

Koncertuojančiais aukšto lygio smuikininkais, kaip ir kitais stygininkais, Lietuva negalėjo pasigirti nei tarpukario, nei okupacijos metais. Pokario laikais turėta ir turima daug visokių pakopų muzikos mokymo įstaigų, bet padėtis panaši. Pirmaisiais Nepriklausomybės metais (1918-1940) garsėjo smuikininkas Izidorius Vasyliūnas, vėliau ryškia muzikinę veiklą tęsęs JAV. Pokario metais ne vienas norėjo tapti „katiliais“, bet netapo, nors ir baigė Maskvos ir Leningrado konservatorijas ir aspirantūras. Vieniems pritrūko darbo, kitiems talento. Iš vyriausios pokarinės kartos išsiskyrė solistas-smuikininkas, Lietuvos kvarteto primarius Eugenijus Paulauskas. Iš Raimundo Katiliaus amžininkų — ryškiaus brailo, spalvingas Lietuvos Nacionalinės Filharmonijos solistas Algirdas Stulgys.

Pokariu labai trūko Lietuvai įvairių sričių atlikėjų, tad iš Maskvos į Kauno konservatoriją atsuntė puikų žydų kilmės smuikininką Aleksandrą Livontą. Vėliau, kai jis dėstys jau Lietuvos konservatorijoje Vilniuje, priims į savo klasę ir talentingą jaunuolį, būsimąjį profesorių Raimundą Katilių. Livontas buvo ne tik puikus pedagogas, bet ir pirmaklasis atlikėjas — virtuožas, nors tarptautinio garso nepasiekė (gal ne-

Raimundas Katilius

siekt). Užtai tokio pripažinimo susilaukė jo ir Maskvos konservatorijos profesorius I. Bezrodno mokinys Raimundas Katilius — kelių tarptautinių konkursų laureatas. Tokio masto smuikininkas — pirmasis toks fenomenas Lietuvos smuiko istorijoje.

Analizuoti pripažintų atlikėjų pasirodymus, objektyviai įvertinti gali tik tos srities, ir galva aukštesnis, specialistas. Su karčeliu prisimenu muzikologo (padoriai nevaldančio nė vieno instrumento) recenziją apie garsų užsienio pianistą — panorusio pamokyti įžymybę. Kitos muzikos meno srities specialistas, tuo labiau muzikologas gali išsakyti tik patirtą ispūdį. Drįsčiau kalbėti už reiklų klausytojų auditoriją: visi buvo sužavėti. Stebina vien turimų repertuare (apskritai) kūrinių skaičius bei įvairovę. Apie dvi dešimtis numatytų koncertų,

skirtų įvairiai publikai (moksleiviams, lietuviams ir atskirai amerikiečiams, net ir su simfoniniu orkestru) — smuikininkas pasirenka ką kuriai publikai pagriežti. Net trys sonatos (Edward Grieg, Sergei Prokofiev, Cesare Franck). Teikė didelį pasigėrėjimą bažnyčioje girdėta programa. Patraukė dėmesį jos kontrastai. Išdidusis Johannes Brahms ir amžinai besišypsantis Gioacchino Rossini, jaudinanti, žavi, tikrai prancūziška Franck'o sonata. Čia kerėjo prasmingas, nepaprastai plastiškas, jautrus smuikininko garsas, sakyčiau, romantiška frazuotė. Atlikto de Falia „Ispaniškoji siuita“, Rossini Variacijos parodė, kad atlikėjų nėra barjerų pasirinkimui kokio stiliaus muziką groti. Retsykiais pamanydavai, ar smuiko virtuozas besiveržiančias, tikrai menišką, asias emocijas, uraganišką techniką atlaikys jo nuostabus smuikas... Tokį ispūdį dar sustiprino, kai buvo pagriežta iškilaus mūsų kompozitoriaus V. Barkausko „Partita“. Kiek kitu aspektu ypač maloniai nustebino įdomiai transkribuota ir žavingai atlikta Franz Schubert'o „Ave Maria“. Tempo ramybė, tono gilumas, veržlumas, tiesiog slopinanti dinamika gniaužė širdį. Vien suabejočiau, ar, laikantis labai įdomios transkripcijos dinamikos, populiarį melodiją nebuvo pernelyg dramatižuota. Atsiranda lyg ir pavojus vientisumui ir muzikos taurumui.

Tikrai vertas smuikininko — jo partneris pianistas Leonidas Dorfmanas. Jo atliktas J. S. Bach'o choralas parodė pianistą esant labai aukštos meninės formos. Išskirtiau nuostabią jo atlikimo savybę — priversti instrumentą „dainuoti“.

Manau, kad panašūs koncertai Čikagos lietuviams ir ne tik lietuviams yra šventė. Tą rodo didelis susidomėjimas. Juk bažnyčia buvo apypilnė.

* * *

Tėviškės parapijos bažnyčia nuo seno yra ne tik dvasios, bet ir muzikinės kultūros židinys. Tai didelis vyskupo Hanso Dumpio nuopelnas. Jis ir tarė žodį koncerto pradžioje. Vyskupo pirmoji ranka, nenuilstanti kultūros veikėja Aldona Buntinaitė nuoširdžiai irgi pasirūpino šio koncerto — įvykio suruošimu.

Tomas Venclova tarptautiniame seminare

Šių metų kovo 3-4 dienomis Strasbourg'e vyko tarptautinis seminaras „Europa prieš nepakantumą“, kurį sušaukė Europos Tarybos generalinė sekretorė Catherine Lalumière. Seminare dalyvavo daugiau kaip penkiasdešimt įžymybių iš įvairių Europos kraštų. Posėdžiai vyko Europos rūmuose, ties kuriais šandien tarp kitų vėliau plevėsuoja ir Lietuvos trispalvė. Seminaro atidarymo dieną nuskambėjo trys kalbos: Čekijos prezidento Vaclav Havel, Viennos kardinolo Franz König ir Nobelio taikos premijos laureato, rašytojo Elie Wiesel.

Lietuviams atstovauti buvo pakviestas rašytojas ir visuomenininkas, Yale universiteto profesorius Tomas Venclova, kuris seminarui pristatė pranešimą apie Lietuvos problemas. Jo pranešimas taip pat buvo išspausdintas įtakingo Paryžiaus dienraščio *Libération* kovo 3 dienos numerio. Tomas Venclova pirminkavo vienam seminaro posėdžiui, kuriame be kitų dalyvavo Catherine Lalumière ir žinomas visuomenės veikėjas George Soros, iškūręs ir „Atviros Lietuvos“ fondą.

Strasbourg'e profesorius Venclovai talkino Lietuvos diplomatinis atstovas prie Europos Tarybos Aurimas Taurantas.

Skulptūrų parkas Europos centre

Europos centras vėl rengiasi priimti skulptorius iš įvairių pasaulio šalių. Į geografinį Europos centrą, esantį Vilniaus rajone, ir šią vasarą rinksis skulptoriai iš įvairių pasaulio šalių. Praėjusią vasarą čia buvo pradėtas kurti Europos centro skulptūrų parkas. Joneikiškių kaime, „Mažajame meno centre“ veikusiame simpoziume dalyvavę dailininkai iš Armėnijos, Graikijos, JAV, Suomijos, Vengrijos ir Lietuvos paliko 8 akmens ir 3 medžio skulptūras.

Simpoziumų organizatorius „Mažojo meno centro“ prezidentas Gintaras Karosas pasakė, kad šią vasarą palikti savo kultūros ženklus Lietuvoje ketina Airijos, Argentinos, Bulgarijos, Didžiosios Britanijos, JAV, Islandijos, Olandijos, Švedijos ir kitų šalių skulptoriai.

Alfonso Dargis

Kompozicija #234, 1982
Paspalvintas Medžio raižinys, 13" x 16"

Alfonso Dargio paroda Lietuvių dailės muziejuje Įvadas parodos katalogui

Alfonso Dargis gimė Reivyčiuose, Mažeikių apskrityje, 1909 metais. 1929-1936 m. studijavo dekoratyvinę tapybą ir grafiką Kauno meno mokykloje, dėstant Užsieniui, Škleriui, Kalpokui, Galdikui. Su kitais moderniais nusiteikusiaisiais meno studentais įkūrė garsią „Formos“ grupę. Dargio diplominis darbas „Lietuviškos vestuvės“ buvo įvertintas Lietuvos valstybine stipendija, kurios pagalba nuo 1936 iki 1949 metų dailininkas studijavo scenografiją ir meno istoriją Viennos meno akademijoje. Nuo 1940 iki 1951 metų dirbo scenografu Vokietijos ir Čekoslovakijos teatruose. 1951 metais Alfonso Dargis persikėlė į Ameriką, Rochesterį, kur įsteigė savo „Forma Art Studio“. 1988 metais dailininkas sugrįžo gyventi į Vokietiją.

Alfonso Dargis yra sukūręs daugiau negu pusantro tūkstantio tapybos ir grafikos darbų, surengęs per 50 personalinių parodų. Jo kūrinių turi įsigiję pasaulinio lygio New York'o Modernaus meno muziejus, Dallas,

Philadelphijos, Boston'o vaizduojamojo meno muziejai. 1989 metais didelės Dargio parodos įvyko Čikagos Čiurlionio galerijoje ir Lietuvos dailės muziejuje Vilniuje.

Išskirtinis Alfonso Dargio kūrybos bruožas yra moderniška archaiskas formos primityvizmas. Iš elementarių, kartais nueinančių į dar kubistų naudotas geometrines figūras, elementų Dargis modeliuoja savo paveikslų herojus — juokingai liūdus Žemaitijos medinukų ir Vakarų Europos modernistų vaikus. Kiekvienas Dargio kūrinys prasideda nuo abstrakčios formos, linijų ritmo, proporcijų santykio ir baigiasi sukrečiančia elegiška nuotaika. Išsivio dvasinis nerimas kiekviename Dargio paveiksle deda paskutinį potėpį ar štrichą, kurį groteskiškas, sakykime liaudiškas, kūrinių humoras tik dar paryškina.

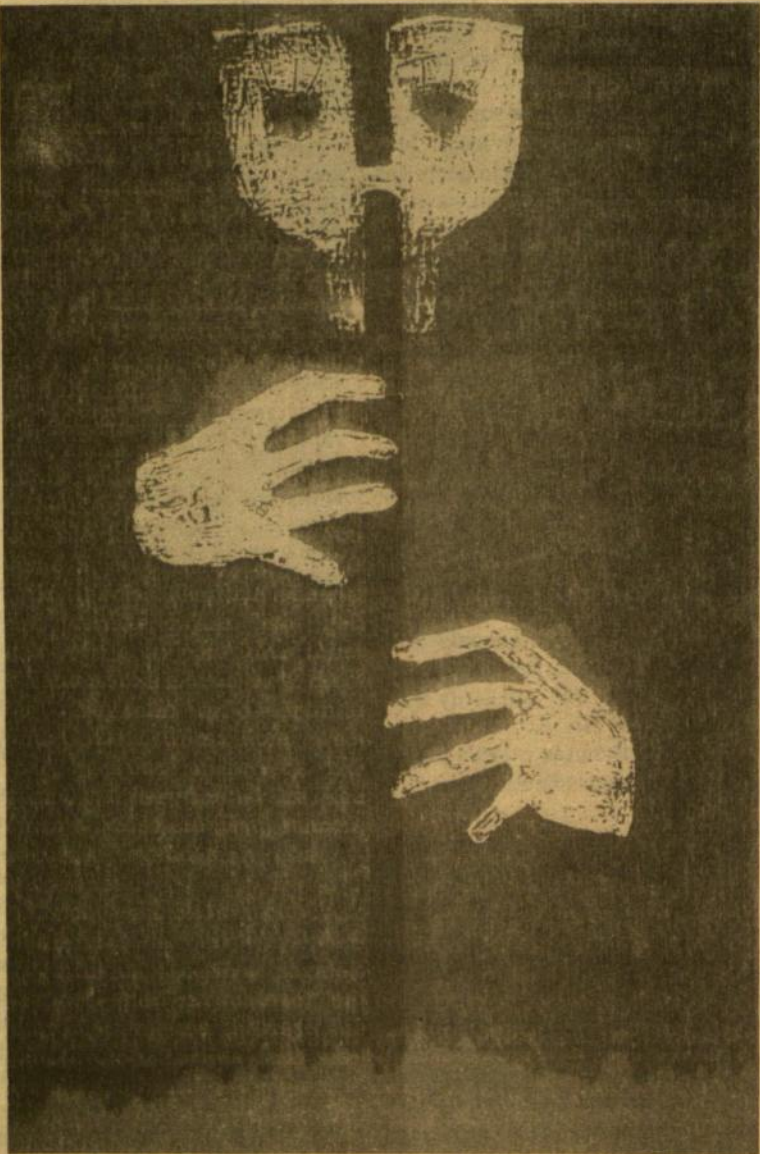
Dauguma Alfonso Dargio paveikslų sukurta tapybos arba grafikos technika. Jo grafika tapybiška, o tapyba — grafiška.

Linijos lenktyniauja su spalvomis, kas mandagiai užleis kelią ir pabrėš kito svarbumą. Dailininkas naudoja nedaug spalvų: tamsiai raudoną, plytinę, rudą, samaninę. Tapybinio turtingumo pasiekta igimtai jautrių įvairių pustonų derinimu.

Dargio kompozicijos artimos scenografinėms fantazijoms su scenos aikštele, pakilomis, kartono dekoracijomis ir užkulisiais. Keistai svaiginančioje erdvėje dailininkas apgyvendina miniatūras, skaičių aktyvių formų. Neutralus, dekoratyvus fonas. Koncentruota išraiškos jėga paveikslai, nelyginant geri plakatai, rodos, sustabdo praeinančią žiūrovą. Šių kūrinių pasaulis yra karnavalas. Dargio personažai asocijuojasi su spektaklio veikėjais ar užgavėnių kaukių procesijos dalyviais. Jie — mūsų aistrų bei poleikių simboliai ir atspindžiai.

Danas Lapkus

• Dailininko Alfonso Dargio darbų paroda Lietuvių dailės muziejuje (14911 127th Street, Le-mont, Illinois 60439), kuri buvo atidaryta šių metų kovo 19 dieną, vyksta iki balandžio 4 dienos.

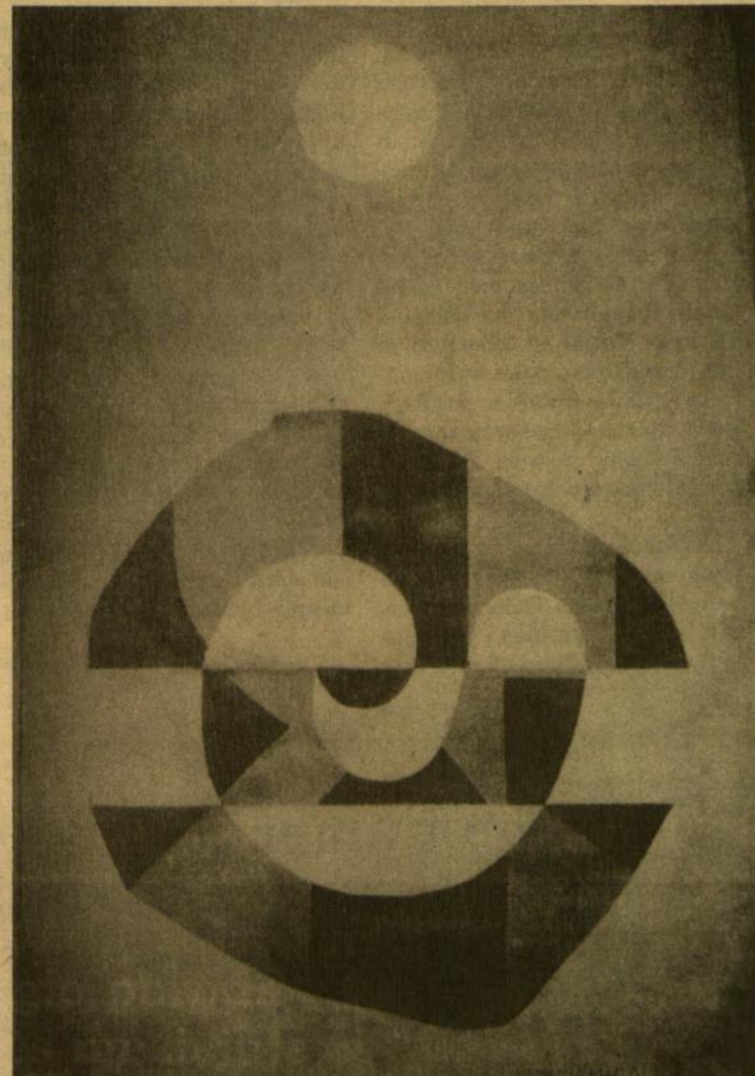

Alfonso Dargis

Alfonso Dargis

Kompozicija #2, 1973
Aliejus, 24" x 36"

Alfonso Dargis

Saulė ir žemė #2, 1977
Paspalvintas medžio raižinys, 24" x 36"

„Altorių šešėlio“ šešėliuose

(Atkelta iš 1 psl.)

narijos reikalavimų, tuo labiau didėja jo pastangos prisiderinti prie ateinančios kunigystės dvasios. Vidurkely Liudas Vasaris kritiškai pažvelgia į savo dvasinę situaciją: „— Vadinasi, man paliko vos dveji pilni metai, — mastė vienas sau klierikas Liudas. — Viešpatie, kaip gi tad? Kas gi aš per kunigas? Juk many beveik nėra jokios atmainos...“ (p. 139). Tad pasiryžta jis aktyviai eiti „dvasios tobulėjimo keliu“ (p. 139) ir kovoti su sau prikaišiojamu „dvasios atšalimu“ (p. 140).

Tikėjimui atgaivinti ir pamaldumui sustiprinti su dideliu uolumu jis leidžiasi į dvasiškus pamokslus, ypač dogmatinę teologiją, o sukelti stipresnių emocijų eina po vakarinių maldų į jau visų apleistą koplytėlę ir atsisėdęs kur nors „tamsiausioj kerteleje“ (p. 140) grimzta jis į jos nuotaiką: „Visa koplyčia skendėjo apytamėse. Vienintelės prieš altorių aliejinės lempos šviesa tiesioginiai siekė tikslai lubas, bet tuojau sulaikyta raudono stiklo, skleidėsi po erdvę švelniais pustoniais, vos vos praskiesdama nakties tamsą“ (p. 140). Tačiau jis nusivilią šiomis savo asketiškumo pastangomis: Bažnyčios mokslas „sielos nešildė ir širdies nevirpino“ (p. 141).

Nepajėgias „seminarijų skelbiamą ideologiją, geriau sakant teoriją, paversti gyva minties ir jausmo persunkta išmintimi...“ (p. 129), o jo susijaudinimas ir pakilusi nuotaika tamsioje koplytėlėje kontempliacijos metu dirbtinė: tamsa „veikdavo nervus“.

Tad nei šios jo studijos, nei tamsioje kontempliacijos neatnešė Vasariui dvasinės šviesos, ir jis lieka šešėliuose. Jo dvasinės būsenos aprašyme figūroja tamsos, liūdesio ir išskyrimo motyvai: „[...] kankinamas abejonių ir savo paties valios prievartos, jis nė kartą nepasidžiaugė jokia šviesesne viltimi, jokia giedresne prošvaiste. Visas jo gyvenimas buvo liūdnas ir niūrus, jis pats dar labiau užsidaręs savyje, tylus ir atšiaurus“ (p. 141).

Liudas Vasaris neilgai išbūna „šitoj visokio džiaugsmo abnegacijoje“ (p. 142). Su ateinančio pavasario ilgėjančiomis ir šiltėjančiomis dienomis pabunda gamta. Pabunda ir Vasario siela: „Tuo laiku ėmė švisti pirmosios pavasario dienos. Kaskart ilgiau ir šilčiau kaitindavo saulutę, ir į dulkėtą seminarijos aulę, celes ir koridorius pro nebesauginamas duris kaskart dažniau įsprūdavo gaivinancios tyro oro srovės“ (p. 142). Net ir jo sutana, tamsos ir suvaržymo simbolis, nelieka ne-

V. MYKOLAITIS-PUTINAS

ALTORIŲ ŠEŠĖLY

BANDYMŲ DIENOS

Vincas Mykolaitis-Putinas romano „Altorių šešėly“ I tomo (1933) viršelis.

paliesta pavasario. „Nuo tos dienos klierikas Vasaris nebėjo daugiau vakarais skendėti mistišką koplyčios tamsą. Parsinešęs iš lauko daugybę atbūdančios gamtos įspūdžių, o sutaną, pakvipsią pavasario oru, ar galėjo jisai tūnoti koplyčios kerteleje, kur smilkalų ir vaško žvakių kvapas dabar priminė greičiau kapą, negu Visagalinį gyvybės Dievą?“ (p. 143).

Veiksmažodis „įsprūsti“ ir dalyvis „nebesaugomas“, kuris apibūdina duris, sugestionuoja nekvietimą ir net pavojingą įsiveržimą ir tuo būdu susijungia su dvasios tėvo įspėjimu pamokslu apie atostogų pavojus: „— Atostogos, — kalbėjo dvasios tėvas, — tai ne vien poilsio, bet ir jūsų bandymo laikas. Namie jūsų nesaugos budri vyresniųjų akis, ir dvasiška parama nebus taip gausiai teikiama, kaip čia. Bet jūs nė vieną valandėlę neturite pamiršti, kad jus saugoja dar budresnė ir viską matanti Dievo akis. Atostogų laikas tai taip pat ir pavojų laikas.“ O tuos pavojus sudaro žmonės, pasauliškiai, nuo kurių jie turi saugotis: „Jūs susitikssite su įvairiais žmonėmis, su buvusiais savo draugais, kurie savo elgesiu galbūt jus papiktins, o galbūt net ir tyčia norės pakreipti iš gero kelio“ (p. 41).

Bet atostogos — tai ištrūkimas iš varžančio ir sustingdančio seminarijos šalčio ir susijungimas su nevaržančia vasariška gamtos šiluma. Vasarį atvažiuoja parsivežti į namus jo tėvas. Saulės šiluma, prasiskverbusi pro jo sutaną, lyg panaikina jos juodumą: „Toli jau pasiliko miestas, miškas uždegė katedros ir seminarijos bokštus — ir juo giliau jie skendo į giedrią vasaros gamtą,

juo karščiau kaitino saulė jo juodą sutaną, juo lengviau darėsi klieriko Vasario širdy ir šviesiau akyse. Jisai nieko nemastė, nieko negalvojo, tik visas jo kūnas tarsi pavirto į vieną jutimą, o visas dvasios gyvenimas į vieną jausmą. Ir jis stačiai svaigo, jis negalėjo pakelti to jutimo ir to jausmo dydžio“ (p. 42).

Seminarijos dusinanti aplinka diametraliai priešpriešiskai santykiauja su gaivinancią gamta. Po atostogų sugrįžusiam į seminariją nublukdavo tie skaidrūs vasaros vaizdai, ir su jais nudildavo tie jausminiai polėkiai. „Dienos, kurių atmosfera, kaip koki dezinfekcijos garai, pamažu persunkia širdį ir naikina visa, kas ten buvo įdiegta saulėtomis valandomis, žydinčioj gamtoj ir plačioj laisvėj“ (pp. 107-8).

O ant vasaros krenta iš seminarijos ateinąs nuodėmės šešėlis: „Kiekvieną kartą, kada tik Vasaris grįždavo po atostogų į seminariją, įsitikindavo, kad tuose mūruose yra susidaręs visai kitokis pasaulis, negu saulėtoj vasaros gamtoj, kvepiančiuose laukuose ir žydinčiose pievose. Kas viename buvo natūralu, suprantama ir neišvengiama, tai kitame atrodė nepaprasta, keista ir net nuodėminga. Ir vasarą Vasariui apgaubdavo nuodėmės šešėliai. „Dėl to tad sugrįžęs į seminariją, jis visuomet atgailaudavo dėl vasaros paklydimų“ (p. 178).

Sutanos šešėlyje — nuodėmės ženklų — įsirežia jo sieloje jo draugystė su Kleviškiu klebono jauna giminaite Liucija, kuri jį sužavi: „Liucė buvo graži mergaitė, apie 20 m. tamsiaplaukė, saule idegusi. Truputį kumpa jos nosis ir greitai metami spindinčių akių žvilgsniai darė jos veidą drąsų ir net iššaukiantį“ (p. 50). Sutikta vasarą, Liucija, kurios vardas kilęs iš lotyniško žodžio šviesa (*lux* vardininko linksnyje, *lucis* — kilmininko), „reikė jam gyvenimo džiaugsmą ir laimę“ (p. 85). Tačiau ši šviesa jo gyvenimo kelio nenušviečia. Jis, Liucijos vadinamas šviesaus atgyjančio ir žydinčio metų laikotarpio vardu Pavasarėliu, lieka apgaubtas altorių šešėlių dvasios. Jis kiekvieną vasarą „kartu su vasaros laisve, su plačiųjų laukų vėjais ir saulėlydžio svajonėmis“ [patirdavo] „gražios kaimynės 'pavojus' lauke atgaivinti jo širdį“ (p. 150).

Per Marijos Nekalto Prasidėjimo šventę atvažiuoja klierikų giminių ir seminarijos parlatoriumas suskamba kalba ir juoku. Nesulaukusiam svečių liūdna Vasariui. Ir tas jo liūdesys surišamas su žiemos vaizdu: „Iš anapus mūrų vėl pūstelėjo laisvo gyvenimo srovė — ir vidury žiemos pasivaidino viliojantis vasaros vaizdas“ (p. 64). Su šiuo „viliojančiu vasaros vaizdu“ susisieja Liucės atsiminimas: „Atmintis vėl atgijo Liucės paveikslas, paskutiniai laikais beišnyksta iš jo minčių ir įvaizdžių rato“ (p. 64).

Taip, kaip per seminarijos sienas prasiveržia vasaros džiaugsmas ir atostogų šviesa, taip ir vasaros linksmybės apgaubia seminarijos šešėlis ir įsiveržia žiemos tamsa. Per kelionę į Vilnių Vasaris atsimena savo šventimus, tonsūrą ir pasiryžimą viską baigti. Šis momentas susijungia su saulėleidžio momentu, kai saulei jau dingus, matyti tik paskutiniai jos atspindžiai: „Pakriko svajonės, liūdesio banga pūstelėjo per širdį, ir jis pamatė, kad vakaruose vietoj saulės plūduriuoja tik keli raudoni debesėliai“ (p. 131).

Tačiau Vasaris nepasitraukia iš seminarijos, manydamas, kad „būti geru kunigu pakanka geros valios, grynos intencijos, kilnių norų, išganingų tikslų“ (p. 94). Ir niekad jis nepraranda ryžto „tapti geru kunigu“ (p. 144). Tik jis vis labiau ir labiau pasijunta izoliuotas nuo seminarijos gyve-

(Nukelta į 4 psl.)

Onos Pajėdaitės nuotrauka

Sigitas Geda HIMNAS LAUKŲ KROSNELEI

Kur graži laukų vaivorykštė prapuolė?
Sándor Petőfi

Kur dabar šviesi dangaus septyniaspalvė,
ta, kur andai juosė mano vargšų galva,
man net nespėjus ir burnos pražioti,
kur kalnai Barono, šiaurėje sapnuoti,
kur vaikystės mano gojai pagojeliai,
kvajynėliai, kvajos, pušys, kur medeliai,
tie, žydėję skaisčiai kažin koku žiedu,
kurio jau nežino liaudis nusiskiedus?

Palei vieną mišką buvo kitas miškas,
palei vieną upę ėjo kitos upės,
palei vieną spalvą visuomet ištįsę
liedavos spalvelės, ūkanom apsupe
trobeles prie girių, pilkainiai stūksoję
linijom smaragdo, nors apsamanoję,
bet pilni didybės, sentėvinio miego,
kur sodelis mano, negi taip prasmego?

Ėmė ir prasmego, kaip Kaukazo žmonės,
kurdai, tie barzdylos, sklidinai malonės,
su kuriais aš gėriau snieginą balandį,
kai ore dar šurprios nuojautos nesklandė,
regis, dar be kelnų lakstė Husseinas,
o dabar per pusę plyšęs ir jo klynas,
po pasaulio viso grožio ir puikybės,
po aklos, pietinės dykumų didybės...

Kaip Mao Tze Tungas, tas, kur vienas ėjo
per raudoną spalvą, o kraujai teškėjo
ant vienuolio mažo purpurinio skėčio,
regis, dar galėčiau aš jį palydėti
nežinion, kur miega, kasosi drakonas,
bet ir mano, Dieve, apkraujuotas šonas,
ant barzdos ir man jau du lašai užkrito,
pastebėjau vakar, prausdamas burnytę.

Man gražus Goethe, spalvą tyrinėjęs,
bet kalnuos Bavarijos pūtė kitas vėjas,
Hoelderlinas miręs, pūsta jo kaukeliai,
ten, kur ir lietuvių, lenkų ir bedalių
karo prancūzėlių, lageriuos kankintų,
ir jokios saulės! vokietais pakinko
naftą ir vežimą ir džiugus važiuoja
per Europą visa, staugdamos tūtoja
rausvos jo mašinos: žmonės, kelio, kelio,
kas iš tavo lauko ir laukų kvietkelio?

Mes taip pat važiuojam, du, dveju, dvasnelės,
kur prapuolė mūsų kergiamos kumelės,
kiaulės, avinėliai, žąsys su žąsiukais,
krykštave už durų, rytmetį gagene,
keldami Augustą, seną Kalno Senį,
ar totorių kreivą, Trakų karaimą,
girgždydami mergą ant aukštų vežimų,
gulintiems vežimuos kitos žvaigždės žiba,
visai kitos giesmės, kitokia tapyba!

Ar plunksnelės margos, perpučiamos vėjo,
kas laukais skardeno, kas troboj sėdėjo,
kas padangėm skrido, kas po žemėm leidos,
kas į širdį žvelgė, kas tiktai į veidus,
kas tarp kojų spokso, kas tiktai į kojas, —
bus savaip kiekvienas auką paaukojęs,
koks kieno dievelis, tokios, broli, aukos,
atmeni, kaip rūko tirštas Kaino taukas?
visados juk būta dūmo ir tamsesnio,
burnai visad gaila neapžioto kšnio,
Lietuvėlei gaila pamirštos senovės,
Rusijai vis stinga braižo įvairovės,
Lenkijai reik zloto, Lietuvėlei lito,
o pasauliui reikia — Dievo ir... bandito!

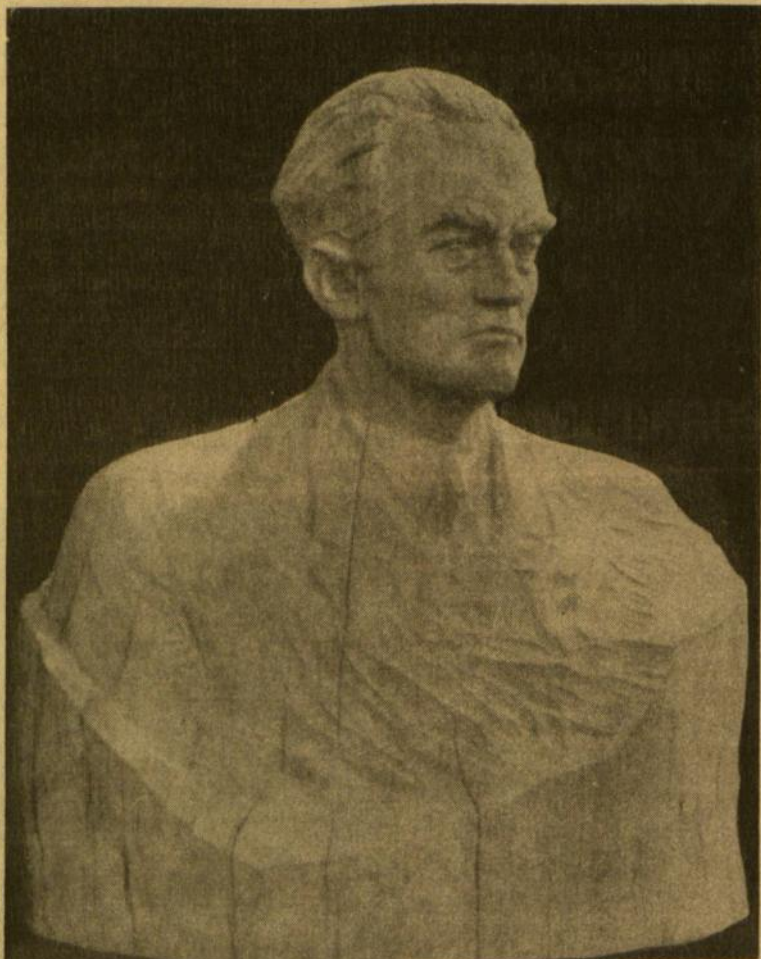
Net ir tau, varlyte, kur vandens bažnyčioj
akeles pakreipus, vabzdį tyrinėji,
norint pasigauti jį, reik truputį vėjo,
judesio, krūpsnelio, širdužėlės skausmo,
Kristaus užmušimo, — kaip ir vilkinyčioj,
viskas tik išdidinta bilijoną kartų,
tam, kad vienas verktų, kitas pasikartų,
net ir tau, širdele, visiškai atlyžus,
viską paaukojus, ant galvos pamy...

Vienas Niekas plasta, žmogų pasivožęs,
kas iš tavo skausmo, kas iš tavo grožio,
kas iš tavo vieno liūdno pamišimo? —
kai ateis Velykos, kalsis iš kiaušinio
kitas poetėla, verks tavo apvogęs,
kad neturi nieko — Dievo, nei pastogės,
ašarās nušluostes, sau į snukį dėjęs,
eis pas tavo bobą, parceliuos idėjas,

ak Šileli baltas, spalva kunigėlių,
gande kunigundų, tvirtas jaučio sprande,
kurs po savo jungu vargini Strazdelį,
gegužėlę uosdamas Pienionysna — randa
sau našlėlę vieną, dar vaikų pridirba —
ir, primerkęs aki, žvelgia, kaip jie virba:
rusai ir žydėliai, skerslatviai, lietuviai,
vagys, parazitai, iškištaliežuviai,
neša iš bažnyčių, pilkalnius nuare;
žiūri, kad į kelnes nejučiom privarę,
saulė ir mėnulis toj gražioj balelėj
skystas atspindėlis viso to, kas kelia
šviečiančias bažnyčias į padangių aukštį,
mes į viršų žiūrime, iš viršaus tik paukščiai,
iš viršaus tikroji saulė, dievūželiai,
Visagysčio spalvos, auksas, karalijos,
graikų ir romėnų, britų viešpatijos, —
tau, laukų glušeli, nelabai ten vietos
bus palikęs Dievas, brolis ir poetas...

Sūnų palaidūną senas tėvas glaudžia,
o šuva aploja, moterys, jį skriaude,
žiūri deimantuotos, žemės penelopės,
gal katra rūbelį drykstantį sulopys,
gal katra duos pieno, suk pas Magdalėną,
ta, kur krautuvytė butelius dalina,
Krikštytojas stovi prie laukų upelės,
pats seniai sušalęs, o ir danti gelia,
prastas jo drabužis, nebent lauko liną
verpdamas ir ausdamas praturtės vargšelį!

Elgeta pasaulio, lauko septynspalvė,
tu mane priglausi, betgi savo galvą
kur, sakyk, padėsi? kas tave priglaustų
dieną bent, naktelę? kas atgal ataustų
giją vėl į giją, spalvą į spalvėlę,
tašką į ženklėlį — į begausmį gausmą,
į bespalvę spalvą, giesmę be giesmyno,
vandenį be vandens, indą vandenyno —
kas dabar sutrupins ir — našlaitį vandenį
prisidės prie lūpų; skambink neskalmibinės,
Viešpaties vergeli, kam dar žmogų šiurpini,
vien tik kląusi, kląusi ir, pabaigęs šiurpinį,
padėdi sau galvą ant akmens krosnelės,
merkiasi blakstienos, nors ir juokias daug kas,
bet auka šviesesnė... kviečiui šitas laukas!

Skulptorius L. P. Žuklys

Vincas Mykolaitis-Putinas

Išpūdžiai iš ekslibrių parodos Lemont'e

DAIVA KARUŽAITĖ

Lietuvių dailės muziejuje Lemont, Illinois, išstatyta minčių sukelianti paroda – Henrietos Vepštienės ir Vytauto O. Virkau ekslibrių. Mes visi žinome, kad įklijuot savo nuosavą knygą, reiškia, jog šita knyga yra mano, dažniausiai, kad ji man yra svarbi. Pati esu lipinusi „ex libris“ ženklus į knygas, galvodama, jeigu ta knyga ir dings, jeigu kas nors pasi- skolins ir pamirš grąžinti, vis tiek ką nors supras apie mane, radę tą „ex libris“ po daug metų savo lentynose. Ženklas įklijuotas užtat, kad šita knyga vienaip ar kitaip pajudino mano mintis ir sielą. Tas viskas turbūt visiems aišku, bet prie ko aš noriu prieiti, yra, kad pats ekslibrio lipinimo procesas turi savo kalbą.

Žiūrėdama į parodą pradėjau galvoti: kokią procesą pereina menininkai, kurdami ekslibrius? Manau šitaip: menininkai turbūt galvoja apie žmogų, kurio „ex libris“ jie daro. Ką tas žmogus yra pasiekęs? Kuo jis įdomus? Kas jam svarbu? Kokius simbolius jai arba jam galima pritaikyti? O svarbiausia, koks ryšys tarp manęs ir to žmogaus? Ir tuo būdu „ex libris“ sukuria menišką ryšį tarp menininko ir žmogaus, kurio „ex libris“ yra kuriamas.

Man labai įdomu, kad Henrieta Vepštienė ir Vytautas O. Virkau yra brolis ir sesuo. Kai įėjini ekslibrių parodą, matai ant priešingų sienų iškabintus daugybę mažų darbų. Viens prieš kitą išstatyti sesers ir brolio darbai. Jie žiūri viens į kitą tarsi į veidrodį. Yra svarbių, rišančių panašumų ir taip pat labai svarbių asmeniškumų, individualumų jų darbuose. Ar ne taip dažnai būna ir sesers ir brolio gyvenime?

Mano akim žiūrint, Vepštienės darbai yra intymūs, traukiantys vidun. Galima įsivaizduoti, kad tą žmogų, kuriam ji kuria, ji gerai pažino, gal susitikdavo kavos išgerti. Žiūrint į darbus, įsivaizduoju, kad jai lygiai svarbūs yra to žmogaus pasiekimai ir taip pat jo giliausi asmeniškai išgyvenimai.

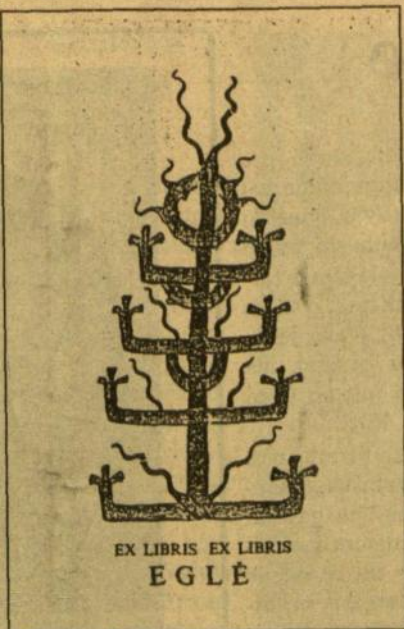
Virkau darbai man sukelia tokią dramatišką jausmą, jog jaučiu, kad žiūriu į sceną, kur vyksta to žmogaus gyvenimas. Ir taip pat kartais Virkau asmenišką ryšį taipgi pasirodo ant tos meniškios

Henrietos Vepštienės ekslibris

scenos. Žinoma, tai manė pačios asmeniškai išpūdžiai ir fantazija, žiūrint į jų darbus. Ką patys dailininkai papasakotų apie savo darbus ir koks yra jų asmeniškai išgyventas kūrybinis procesas? Labai gali būti (iš tikrųjų aš esu beveik tikra), kad jeigu jie pasakotų, būtų visai kitaip, negu aš įsivaizduoju. Bet mano išpūdžiai mane riša su jų darbais ir taip man iškyla jų svarba. O tokiuose mažuose darbuose, be abejo, yra įdėta labai daug darbo. Darbai įgauna tokį intensyvumą todėl, kad mažiausias brūknelis turi daug svarbos visai kompozicijai.

Abu dailininkai yra daug pasiekę meniškame pasaulyje, išstudijavę įvairias technikas lankytuose universitetuose. Jie yra dalyvavę daugelyje tarptautinių parodų įvairiuose kraštuose, kaip ir Amerikoje.

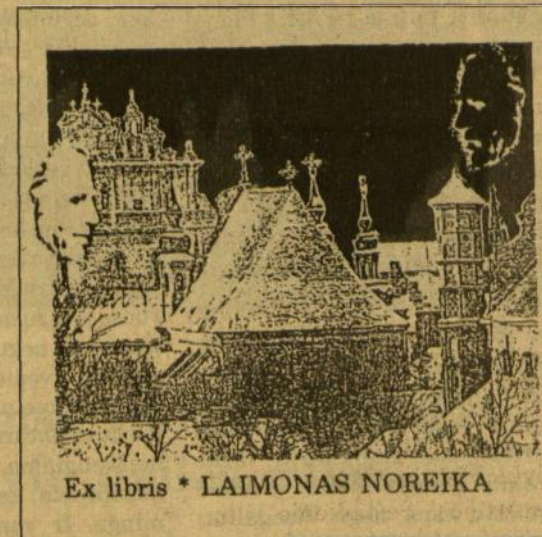
EX LIBRIS EX LIBRIS EGLĖ

EX LIBRIS AUDRONĖ IR ANTANAS

EX LIBRIS MARIJA GIMBUTIENĖ

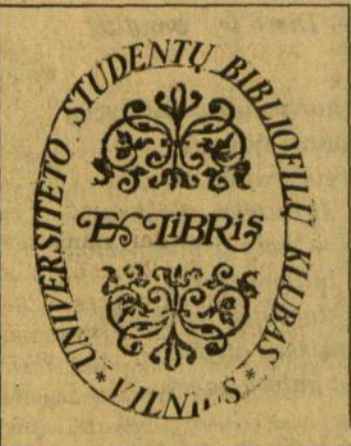

Ex libris * LAIMONAS NOREIKA

EX LIBRIS STASYS EIDRIGEVICIUS

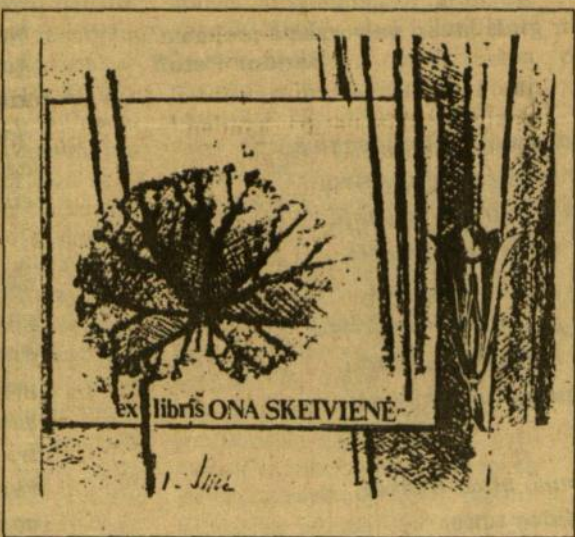
Henrietos Vepštienės ekslibriai

Vytauto O. Virkau ekslibris

EX LIBRIS JONAS NEKRAŠIUS XXIV Tarptautinis ekslibrio kongresas-Sapporo, Japonija

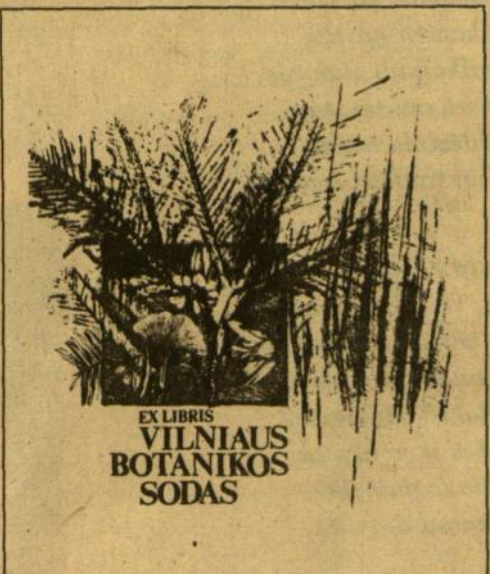
EX LIBRIS ONA SKEIVIENĖ

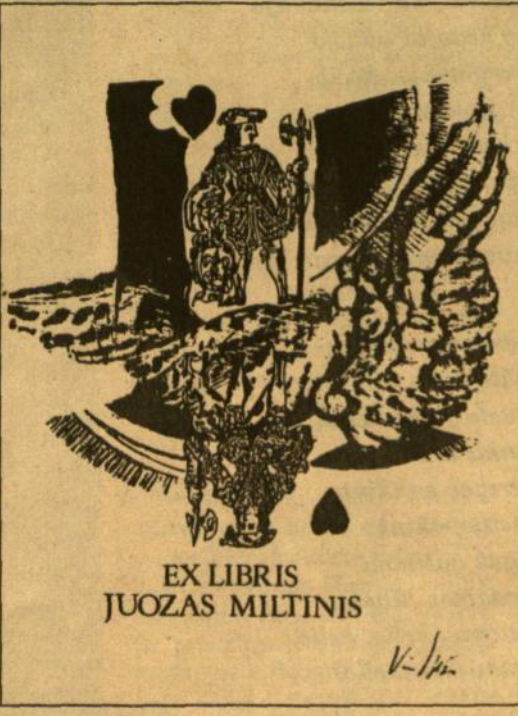
v.e. vengris ex libris

V. MILIUS EX LIBRIS

EX LIBRIS VILNIAUS BOTANIKOS SODAS

EX LIBRIS JUOZAS MILTINIS

Vytauto O. Virkau ekslibriai

„Prisiminimų laimė“

Tai paskutiniai žodžiai dainos, padainuotos abiejų ansamblių – Alice Stephens Singers ir Lira Singers koncerte kovo 13 dieną Marijos aukštesniosios mokyklos auditorijoje, Čikagoje. Tai buvo linksmas ir neužmirštamas koncertas, atitinkantis muzikės Alice Stephens aukštą lygį.

Ši programa buvo surengta paminėti Alice Stephens 10 metų mirties sukaktį. Rengėjai buvo jos mokiniai, dainininkės ir draugai, kurie jautė tą dešimt metų laikotarpio tuštumą, be šios gabios mokytojos, dirigentės ir vedėjos. Ta proga buvo paskelbtas dainavimo konkursas.

Rezultatai buvo gražūs. Konkursą teisėjais pakviesti: Leonardas Šimutis, Alvydas Vasaitis, Antanas Giedraitis, Lucina Migala, Marilyn Bykowski, Sesuo Theresa Papšis ir Joana Krutulis. Šie muzikai-ės išrinko tris konkurso laimėtojus: Virginia Bruožis, Rūta Pakštaite ir Algimantą Barniškį. Programoje dalyvauti buvo pakviesti ir gerai žinomas operos artistas Arnoldas Voketaitis.

Koncertas prasidėjo konkurso laimėtojai Rūta Pakštaitei savo maloniu ir stipriu balsu padainuojant tris dainas: „Senza Mamma“ iš Suor Angelica, „Rūta žalioti“ ir „Nun Elt Herbes“. Rūta parodė savo gabumus, pabrėždama reikalingas frazes ir parodydama lankstų balsą. Jai baigus dainuoti, pianistas Kimberly Schmidt skambino: M. K. Čiurlionio Preliudą Opus 20, No 2 ir Franz Liszt Sonetą del Petrarco. Čiurlionio preliudas buvo puikiai atliktas. Alvina Giedraitienė ir Genovaitė (Macys) Gedraitis duetu padainavo: Sull arija Sweet Zephyr ir Gale lauko toli. Šios dvi pasižymėjusios dainininkės gražiai atliko šias dvi muzikės Alice Stephens dainas.

Trečias konkurso laimėtojas Algimantas Barniškis padainavo tris kūrinis: Udrio arija iš operos „Pilenai“, rečitatyvą ir Cavatiną iš operos „Emani“, ir Ein bernelis per laukelį. Po pertraukos antrą programos dalį pradėjo konkurso laimėtoja Virginia Bruožis, stipriu ir skambiu balsu visus sužavėdama. Jos pirma daina Žvaigždutė ne vienam sukėlė malonų jausmą. Mano sielą šiandien šventė buvo tikrai atlikta, kaip ir tolimesni

trys kūriniai: O Mio Babbino Caro iš operos „Gianni Schicchi“, Ain't it a Pretty Night ir Quando m'en vo iš operos „La Bohème“. Klausytojus dainininkė žavėjo savo maloniu, aiškiu balsu, savo šypsena ir rimtais artistiškais judesiais scenoje.

Antras puikus vaizdas – pasiūšusios Lira dainininkės, spalvotom suknelėm, padainavo dvi lenkiškas dainas: „Plynie Wisla Plynie“ ir „Krakowiaczek“ (Bernelis iš Krokuvos). Trečią dainą dainavo šokdamos – „Polonaise I ir II. Dainininkės teikė malonų vaizdą savo kostiumais, šypsena ir švelniais balsais.

Dainininkėms baigus dainuoti, tuojau scenoje pasirodė Virginia Bruožis ir operos artistas solistas Arnoldas Voketaitis, kurie atliko tris duetus iš operos „Figaro“: Cinque, Se a Caso Madama in Notte ti Chieme ir Crudil Perche Finora. Jiems publika smarkiai ir ilgai plojo. Pačiam gale pasirodė Alice Stephens ansamblis, kukliai padainuodamas Išaų pavaris ir W. Zabello Apynėlį. Buvo smagu išgirsti šias seniai

„Altorių šešėlio“ šešėliuose

(Atkelta iš 3 psl.)

nimo ir savo gyvenimo buiti apibūdinti įrašo į dienoraštį šias eiles: „Tylėk, dangstykis ir paslėpk/Svajones savo ir jausmus“... (p. 146). Su kartumu jis klausia save: „Kodėl aš negalėčiau džiaugtis gyvenimu, mylėti ir būti mylimas, ir duoti pasauliui bent kiek šviesos ir džiaugsmo?“ (p. 148).

girdėtas dainas, jų liūliuojančias melodijas. Iš scenos šonų pasirodė Lira dainininkės, kurios prisijungė prie Stephens ansamblio, ir abu ansambliai padainavo Budriūno Šauksmą ir Lehar'o Gold and Silver. Šios dainos paskutiniai žodžiai – „Happiness from Memories“. Tikrai linksmi prisiminimai buvusių Alice Stephens koncertų. Dainininkų balsams nutilus, valandėlę pasidarė tylu, bet neilgam, nes pasipylė didis rankų plojimas, publiškai atsis-tojus. Tai didžiausia pagarba, galima duoti artistams.

A.P.G.

Alvina Giedraitienė ir Genovaitė (Macys) Gedraitis Alice Stephens Singers koncerto metu, akompaniatorius – Kimberly Schmidt.

Alice Stephens Singers koncertuoja kovo 13 dieną Marijos aukštesniosios mokyklos auditorijoje, Čikagoje.

Tad ir įžadus jis duoda ne šviesos ir laimės, bet savęs išsižadėjimo ženkle, kuris nudriektas tamsos įvaizdžiais. Žiūri jis į platią albą – baltą šviesą simbolizuojantį kunigišką apsiaustą, – kuriuo apsiėngęs jis turėjo priimti subdiakonato šventimus su „kartu liūdesiu širdyje [...]“. Vėliau jis labai gyvai atsimindavo daugelį ankstyvesnių savo jaunystės momentų, bet šventimų scena taip ir pasiliko pridengta tiršto, neperregimo rūko“ (p. 193). O kai pagalvodavo apie tą momentą, „jis pasijusdavo tarsi krentas į juodą bedugnę“ (p. 210).

I Vasario pradžias Liucė atvyksta ne su skrybėlaite, bet apsigaubusi baltu šilkinu šaliu ir tuo būdu pasirodanti jau neprieinamos Nepažįstamosios simbolio šviesoje, kuri pasiliks tik jo prisiminimuose ir jo kelio žingsniuose, dramatiškai einančiuose altorių šešėlių tamsoje.

Ne tik Putinas, bet galbūt ir Vasaris, prisimindamas šviesų Liucijos vaizdą, praslinkusį altorių šešėly, galėjo deklamuoti Putino eilėraščio „Romansas“ žodžius:

Nežinau, ar ilgai tu buvai su manim:
Tarpu dviejų aušrų nesutemo naktis.
Ir dabar tų aušrų tebešviečia ugnim
Vakarinis dangus ir manoji buitis.

ŠALTINIAI

James Joyce, *Portrait of the Artist as a Young Man*, in *The Portable James Joyce*, ed. Harry Levin. New York: Viking Penguin, Inc., 1946.
Vincas Mykolaitis-Putinas, *Altorių šešėly*. Chicago: Literatūros Mėgėjų Būrelis, n.d.